

Artikkel til tidsskriftet Fjørfe, mainummeret 2005.

Spreke unghøner med egne meninger - diskusjonsmøte om oppal i fleretasjesystemer

av Marlene Furnes Bagley, Fagsenteret for fjørfe

Oppmøtet var godt da Fagsenteret for fjørfe og Norsk Fjørfelag inviterte til diskusjonsmøte om oppal i fleretasjesystemer. De nærmere 30 deltagerne var bredt sammensatt av oppalere, konsulenter og produsenter med ulike typer av frittgående systemer (både golv og fleretasje), og bidro alle til et interessant møte der vi fikk dra nytte av hverandres erfaringer.

Vagle og strø også i oppal

Forskrift om hold av høns og kalkun (§§33 og 34) krever fra 1.1.2007 vagle og strø i oppalet til alle kyllinger som også har disse fasilitetene i verpeperioden, dvs. kyllinger som senere skal settes inn i innredde bur eller frittgående systemer. Kravet om vagle og strø i oppal gjelder ikke for kyllinger som senere skal holdes i tradisjonelle bur. Tradisjonelle bur vil som vi vet ikke være tillatt etter 1.1.2012.

Krav om vagle og strø under oppal er per i dag et særnorsk krav. Det finnes ikke kommersielt tilgjengelig innredede oppalsbur. Forskriften slår dessuten også fast at dyr som senere skal holdes i løsdrift ikke skal ales opp i bur. Løsningen blir derfor å ale opp dyra i frittgående systemer. Tradisjonelt golvoppal har vi en del erfaring med her i Norge. Dette fungerer bra, men sammenlignet med buroppal er det lite arealeffektivt. Imidlertid er det gjort en del fremskritt de siste årene med å utvikle fleretasjesystemer beregnet for oppal. Dette er realsystemer der fôr, vann og vagler er plassert oppe i etasjene. Golvarealet utnyttes dermed bra. Kyllingene lærer seg å ferdes i tre dimensjoner, og blir gjennom oppalet mobile nok til senere å kunne fungere i frittgående systemer for verpehøns. Det er viktig at hønene lett tar seg fram i systemene og finner reder, vagler, fôr og vann.

Det har hittil blitt etablert tre fleretasjes oppalssystemer i Norge, alle av type Natura Rearing. Andre oppalere har gjort tilpasninger i eksisterende golvoppal med rister og vagler for å best mulig forberede unghønene på det innredningssystemet som venter senere.

Robuste men uregjerlige

Tilbakemeldinger fra eggprodusenter som har fått unghøner oppdrettet i fleretasjesystemer går på at hønene er svært jevne og virker robuste. Hønene er veldig utforskende i sin atferd, de ferdes høyt og lavt og undersøker alt de kommer borti. Det er både utsagn på at hønene virker roligere og mer trygge på mennesker, men også at de kan være litt mer skvetne/"spreke" enn hva man har vært vant til med høner oppdrettet i tradisjonelt golvoppal. I enkelte besetninger med tradisjonelle golvsystemer har dessuten hønene oppført seg noe annerledes enn hva man har vært vant til. I det lysdagen er i ferd med å avsluttes har hønene hos noen produsenter trukket ned i strøet framfor opp på gjødselrister og vagler. At hønene overnatter i strøet er ikke ønskelig i frittgående systemer. Når lyset går på igjen om morgenen er det fort gjort for hønene å verpe der hun er – i strøet – framfor å trekke opp i redene. Golvegg er uønsket både av hygieniske og av arbeidsmessige hensyn. Hvordan vi skal tilrettelegge forholdene slik at hønene fungerer best mulig var

derfor et tema som ble viet mye tid i møtet. Med oss i diskusjonen var vi så heldig å ha Eric Magnusson, tidligere ”rikslikare” i Sverige, som nå arbeider hos Svenska Lantägg. Han kunne fortelle at det finnes 1.600.000 verpehøns i fleretasje-systemer i Sverige i dag. I følge svensk lov er det forbudt å stenge dyrene inne i systemet i begynnelsen. Unghønene oppfører seg ofte betydelig forskjellig selv om de kommer fra svært like oppalsforhold. Det finnes oppal i egne fleretasje-systemer i Sverige også, mens andre produsenter har gjort tilpasninger i golvoppalet eller har til og med gjort om tradisjonell oppalsburinnredning til fleretasjes frittgående oppal ved å fjerne skillevegger mv. Magnusson anbefalte å flytte hønene inn i verpeinnredningen ved 15 uker, og innen de er 16 uker, slik at de rakk å gjøre seg kjent i systemet før verpingen kommer i gang og høna gjennomgår en stor fysiologisk og psykologisk endring. Man bør gjøre så lite forandringer som mulig i forbindelse med overflytting fra oppaler til eggprodusent. Det samme fôret bør beholdes og lysstyrken bør tilpasses nøyaktig det den var hos oppaleren. Magnusson stilte spørsmål om at noen innredningssystem med mye metalldele kunne gi såpass med lysreflekser at lysstyrken for hønene oppleves som sterkere enn hva den er? Uansett må luxmåleren fram!

Besøk oppaleren!

Altfor få eggprodusenter besøker oppalene i forkant av innsett for å skaffe seg informasjon om hvordan kyllingene har hatt det. Dette burde flere gjøre. Dialog med oppalene er viktig og oppalene må finne seg i å få besøk. Tradisjonelt har det vært anbefalt å ha fullt lys på den første tiden etter at unghønene er satt inn slik at de lett skal orientere seg og finne fôr og vann. Å komme fra en lysstyrke på 4-5 lux i oppalet og til et nytt system der det er 20-25 lux kan være en stor overgang, forsøk derfor å tilpasse lysstyrken den første tiden til slik unghøna har hatt det hos oppaleren. I fleretasje-systemer har det vært eksempler på at dyr som settes inn i innredningen ikke roer seg og hele flokken havner nede på golvet. Det anbefales derfor heller å dempe lyset de første timene, til hønene har roet seg og funnet en vagle. Om det blir en lang første natt, vil jo heller hønene være svært motivert for å søke etter fôr og vann når dagen begynner igjen.

Vagler er viktig

Vagler er viktig i frittgående systemer. I følge forskrift om hold av høns og kalkun skal vagler – 15 cm per høne – ha vært på plass i nye frittgående anlegg fra 1.1.2002, mens eksisterende anlegg har frist fram til 1.1.2007 med å tilpasse seg dette. Eggprodusenter som har tradisjonelle golvsystem med få eller ingen vagler kunne fortelle at unghøner fra fleretasje-system virket frustrerte når dagen gikk mot slutten, de vandret rundt, flakset inn i vegger og tak og lurte visst fælt på hvor de skulle slå seg til for natten. En stor innsats måtte til for å få hønene opp på ristene for natten. Å stenge hønene på ristene de første få dagene, som har vært vanlig tidligere med høner fra oppal på golv, hadde flere av produsentene rett og slett ikke tatt sjansen på, da bevegelsen i flokken var så stor.

For å få hønene til overnatte på ristene kreves det stor innsats i starten av hvert innsett. Den første kvelden befinner ofte en stor andel av flokken seg i strøet og man må være mange nok til å løfte opp hønene. Dagen etter vil det erfaringsmessig være færre høner nede i strøet om kvelden og tredje kveld enda færre. En av produsentene hadde gode erfaringer med å løfte hønene opp i andre etasje i sitt fleretasje-system, da kom de ikke så lett ned igjen.

Verping før lysdagens start

Problemet med at hønene verpet før lysdagen startet ble også diskutert. Flere produsenter hadde opplevd at masse egg hadde kommet på ristene og i strøet før redene åpnet og lyset gikk på. En kort lysdag er gunstig i frittgående systemer i forhold til at hønene ikke skal begynne med unoter. Det ble diskutert hvorvidt 13,5 timers lysdag er tilstrekkelig, dette er vanlig brukt, og ble ansett som tilstrekkelig for en god eggproduksjon. En løsning på problemet var å åpne redene et par-tre timer før lyset gikk på framfor de normale 15-30 min på forhånd. Eventuelt kan hele dagen flyttes slik at den begynner en time tidligere. Som et svært viktig tiltak ble det anbefalt at opptrapping av lysdagen skjedde ved at man utvidet lysdagen i forkant framfor i bakkant.

Som tiltak mot golvegg og overnatting i strøet ble det foreslått å bruke svært lite strø i starten av innsettet, og heller supplere etter hvert. Ventilasjonen kan også ha betydning både for golvegg (lune kroker) og golvegg (trekk i reder).

Det viste seg nyttig å sette seg ned sammen og utveksle erfaringer og diskutere løsninger på ulike problemer. Problemene er gjerne ikke større enn at de kan løses. Konklusjonen var at man må regne med litt "barnesykdommer" i alle nye driftsopplegg for fjørfe. Heldigvis lærer vi hele tiden!